

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВІД МЕНТАЛЬНОЇ ІДЕЇ ДО ЗАКОНОДАВЧОЇ НОРМИ

Богдан БУЯК

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,

buyak.bogdan@tnpu.edu.ua

*«Людина ніколи не повинна сходити
із широкої дороги честі,
навіть під пристойним приводом,
що ціль виправдує засоби;
до шляхетної мети завжди можна
прийти чесним шляхом»*

Ч. Діккенс

Виходячи із перманентного процесу якісної зміни системи освіти та виховання на різних рівнях, варто звернути увагу на розроблення нових підходів утвердження чесності та етичних цінностей в цьому процесі, створення нових механізмів превентивної роботи та побудови комунікації в родинному середовищі та в закладах освіти, що сприятиме формуванню загальної культури доброчесності, носіями якої будуть діти, дошкільники, школярі, студенти, науково-педагогічні і наукові працівники.

Відрадним на сьогодні є значна увага різних верств суспільної організації до питань доброчесності. Позитивним фактором є поява законодавчих норм та профільних структур на рівні держави, які регламентують це складне питання в правовому сегменті. У 2017 році набув чинності Закон України «Про освіту». Згідно зі статтею 42, академічну доброчесність визначено, як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. В цьому контексті потрібно ліквідувати та уникати в майбутньому будь-яких негативних проявів в системі освіти. Однією з таких глобальних проблем є подолання не доброчесності та налагодження відвертих та системних механізмів академічної чесності.

Категорія доброчесності відзначається своєю строкатістю та багатоваріантністю, ще більш неоднозначною з точки зору предметного поля та функціональності є категорія академічної доброчесності. Дискусійними завжди в історії людства були філософські питання честі та справедливості. Проте соціум напрацював ряд відповідних фундаментальних цінностей та механізмів, інструментів їхнього забезпечення і просування. Потрібно розуміти, що питання нечесності має бути подолане системно у суспільстві, а показовим має бути цей процес на прикладі здобуття нових знань та освіти загалом. Важливими є тотальне дотримання чесності та культивування її в родині, в громаді, в дитячому садочку, початковій та середній школі та подальших ланках освітньої системи, а також

наукового простору. Ментально ця чеснота повинна бути закладена з молоком матері і далі підтримуватися у кожному аспекті на щодень. Разом з тим, потрібно реально усвідомлювати і потенційну загрозу академічної недоброчесності. На сьогоднішній день нагальною є потреба унормувати це явище в правовому, а не тільки морально-етичному плані, тобто потрібно розробити правові санкції за недотримання, за спроби, за наслідки зловживань у цьому контексті. Ефективною політика забезпечення академічної доброчесності на національному, локальному та місцевому рівні стане тоді, коли будуть сформовані чіткі правила гри, покладенні на належну правову основу.

Для розбудови ефективної системи забезпечення академічної доброчесності в українській освіті доцільно здійснити наступне:

- запровадити у чинному освітньому законодавстві України чітко визначені та суворі норми відповідальності для здобувачів, викладачів, науковців за порушення академічної чесності;

- зобов'язати освітні заклади системно реалізувати власну політику забезпечення академічної доброчесності шляхом розробки корпоративних кодексів честі з відповідним структуруванням прав та обов'язків усіх учасників освітньо-виховного процесу;

- створити та підтримувати професійне авторитетне експертне середовище, формуючи з його членів осередки комітетів з етики, які повинні незалежно вирішувати спори у випадку порушення певних норм;

- формувати на державному рівні національний репозитарій освітньо-наукових текстів, статистичних даних на основі принципів відкритості й прозорості та моніторингової державної служби доброчесності для незалежного арбітражу та вирішення спорів, реагування на недоброчесні практики;

- створити універсальне міжнародне спеціалізоване програмне забезпечення для виявлення ознак плагіату на основі національного репозитарію;

- зобов'язати освітньо-виховні установи проводити системну превентивно-роз'яснювальну роботу щодо пропагування процесу доброчесності;

- ініціювати загальнодержавну програму популяризації культури боротьби з плагіатом та списуванням, у тому числі через навчання студентів академічному письму, започаткування грантових дослідницьких проектів у цій сфері тощо.

Отже, концепція доброчесності в цивілізованому світі має культивуватися на ментальному рівні, виходячи з постулатів чесності, справедливості та дотримання моральних християнських цінностей. Саме цей процес є надійним фундаментом забезпечення і посилення якості освіти. Це стане можливим за умови нормативного убезпечення цього процесу на законодавчому рівні. Українському суспільству варто задуматися над перманентним втіленням в реальну практику життя, а далі і в освітнє та наукове середовище вічних цінностей: честі, чесності, академічної доброчесності.